

B

EB
KAPLICASI

KE EK E

Sultan Abdulhamid II's Search For Health For His People: Kepekler Hot Spring

Serap SUNAY*

Öz: Osmanlı Devleti'nin tarihinde zaman zaman yapılan Osmanlı Devleti için sıcak suların inşaatı ve iyileştirilmesi için yapılan çalışmaların bir kısmı, Sultan Abdulhamid II'nin döneminde de yapılmıştır. Kepekler sıcak suları, Karesi Sanjakı'nda bulunan ve halk arasında "Kepekler" olarak bilinen bir bölgedir. Bu sıcak suların, halkın sağlığı için önemli bir kaynağıdır. Bu çalışmada, Kepekler sıcak sularının, halkın sağlığı için kullanılması ve bu sıcak suların, halkın sağlığı için kullanılması için yapılan çalışmaların, Osmanlı Devleti'nin tarihinde zaman zaman yapılan Osmanlı Devleti için sıcak suların inşaatı ve iyileştirilmesi için yapılan çalışmaların bir kısmı, Sultan Abdulhamid II'nin döneminde de yapılmıştır. Kepekler sıcak suları, Karesi Sanjakı'nda bulunan ve halk arasında "Kepekler" olarak bilinen bir bölgedir. Bu sıcak suların, halkın sağlığı için önemli bir kaynağıdır. Bu çalışmada, Kepekler sıcak sularının, halkın sağlığı için kullanılması ve bu sıcak suların, halkın sağlığı için kullanılması için yapılan çalışmaların, Osmanlı Devleti'nin tarihinde zaman zaman yapılan Osmanlı Devleti için sıcak suların inşaatı ve iyileştirilmesi için yapılan çalışmaların bir kısmı, Sultan Abdulhamid II'nin döneminde de yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: II. A

ğ st

Abstract: Several steps were taken from time to time in the history of the Ottoman State for the construction and amelioration of the hot springs which have an ancient tradition and which are very important for public health. During Sultan Abdulhamid II's period, some important steps were also taken in order to make the people benefit from the hot springs throughout the country and to turn these places into health centers. One of these is Karesi Sanjak's Kepekler hot spring. This hot spring, which is located in the Karesi Sanjak region, is a very important source of hot water for the people. In this study, studies carried out by the state on hot springs which are an important aspect of health policy have been discussed within the context of Kepekler hot spring. Relying on the documents obtained from the Prime Ministry Ottoman Archives, physical and sanitary condition of the Kepekler hot spring, patient profile and medical benefits have been examined according to the reports written by the today's experts. Moreover, a rich visual collection consisting of photos and drawings showing the location and situation of the hot spring was an information source. Thus, the current situation of Kepekler hot spring in late 19th and early 20th centuries and rehabilitation initiatives have been introduced.

Keywords: Abdulhamid II, Kepekler, Hot Spring, Health, Patient

Osmanlı Devleti'nin tarihinde zaman zaman yapılan Osmanlı Devleti için sıcak suların inşaatı ve iyileştirilmesi için yapılan çalışmaların bir kısmı, Sultan Abdulhamid II'nin döneminde de yapılmıştır. Kepekler sıcak suları, Karesi Sanjakı'nda bulunan ve halk arasında "Kepekler" olarak bilinen bir bölgedir. Bu sıcak suların, halkın sağlığı için önemli bir kaynağıdır. Bu çalışmada, Kepekler sıcak sularının, halkın sağlığı için kullanılması ve bu sıcak suların, halkın sağlığı için kullanılması için yapılan çalışmaların, Osmanlı Devleti'nin tarihinde zaman zaman yapılan Osmanlı Devleti için sıcak suların inşaatı ve iyileştirilmesi için yapılan çalışmaların bir kısmı, Sultan Abdulhamid II'nin döneminde de yapılmıştır.

* (ğ s) s sts - t ts s -mail: serapsunay@yahoo.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-0332-5439

ğ u u t o to o s ğ so t t s
g st s ğ ğ t t s g u st s
t o u t¹ ut A ss g s
o o t o o s s t²

Devletin içinde u u uğu o o s t ğ s ğ t s
A s ğ ğ g tut s t su
s o t s o t tt ğ g su
so g o A o u to su s u
t s s s t s o s g t
t s

A o u u g ğ t t g 000 s tt ğ
g st t s tt tut su t t t s
u u tu³ 11 so t A o u
s ğ g t⁴ s t t
o u u gu t t A o u s o
u

g s ğ u gu u g *Türk Hamamı* tipinden
g t *kurnalı yıkanma* t u
t ğ A o u A u A s t s saray
hamamları g t 18 l s g
t t s o s s ğ s ğ s
t s t t s s ğ u o t o u oğu A u
u u s u u⁵ t o t o u sos

u g o s t t ss l o t
g t s s ğ s u g t o
t s u

A u s t ğ t 18 2 t *Les*
Bains de Brousse t o o⁶ t o t t⁷
o t o u u o u ğ s s

¹ u - t t ut A ğ ğ ğ t , *Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi* t o u ut s t st u 2012 s 123 Vahdettin Engin, *Bir Devrin Sultanı II. Abdülhamid* t st u 201 s 12 -126.

² ss *DİA* t 1 st u 1 8 s 320

³ s *DİA* t 2 st u 2001 s 3 1

⁴ g *Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları* ğ A l

⁵ s. 9. u t s *I. Türk Tıp Tarihi Kongresi 17-19 Şubat 1988 Kongreye Sunulan Bildiriler* u u u A 1 2 s 2 2-274.

⁶ s o o o t to su () oğ t ici (terapötik) etkenleri t ot o t

s o s u gu ot to su oğ t () t o

u u u u o o ot t s t t o g t tedavi yöntemidir (M. Z. Karag A u o o o to o ğ t

III. Ulusal Balneoloji Kongresi 5 Mayıs 1995 s st u 1 s 8 Karagülle- oğ *Kaplıca Tıbbi ve Türkiye Kaplıcaları Rehberi*, No t st u 2002 s 2)

⁷ N. Özer, *agm.* s 2 u s t s so o t ğ Valide ut o to t s s t o g tt tt s s ğ ğ

g ut A t s t t t s

t tt (A A *Haremin Padişahu Valide Sultan Harem'de Hayat ve Teşkilat* st u 201 s 8-449; Arzu Terzi, *Bezmiâlem Valide Sultan* st u 2018 s 2 3-295).

tercüme edilerek 1908 tarihinde Servet-⁸ Sonraki dönemde ise Doktor⁹
 s u u o u g t s
 u tt ğ u t s s t st
 o t to uğ u t s o ut g
 t s t s ğ As s t o g tt
 g t g t g t t t t ğ
 g t tu o u t sos t s t g
 t g t ususu ug g ğ o u t
 u ğ s t to t su t
 t t u t s t s u u u s¹⁰
 da A s t t st t s
 u s s ğ tu s t o uğ u o
 u o u s g s u u uğ u A u usust t
 g s tutu t g t
 su t s t su s t st u o tu
 t t u u gönderilmesini emretti.¹¹ II. Abdülhamid, bu konuda ciddi bir
 s ğ o t s g t su t s s t u
 s ğ tu s ğ ğ t o o g usus t t p
 s s g t tt¹² A u st t g t
 o u s t 18 1 t u o
 g t g A u o to o u t t ğ
 t s s t g tt o s s o
 s o u o u t s s u t (su)¹³ A u t
 A t s o t u s ğ o u
 t s o s t oto o s st¹⁴ A t t
 s o¹⁵ 18 t s
 su u u t etyet gönderildi.¹⁶ 1 02 t ğ
 A o s su t
 st s o to g t tt so u
 gönderilerek, bir yandan su u u u ğ u g t ğ t

⁸ "Menâbi-i Hâre ve Miyâh- *Servet-i Fünûn*, Numara: 895, 5 Haziran 1324, s. 93-96.

⁹ Besim Ömer, *Yalova Kaplıcası* t s A s s st u 131 Besim Ömer, *Kaplıcalar, A s t s st u 1 28 s A Plombiyer-le-Ben Kaplıcası ve Suları A s*

¹⁰ s A (A) *Meclis-i Vâlâ (MVL)* 10 2 1 1 128 (1 Ağustos 18)

¹¹ BOA, *Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemi (DH. MKT)* 81 1 1312 (2 1 03) A *DH. MKT*, 2605/85, 18 Cemaziyelevvel 1322 (31 Temmuz 1304). A t g u u o st s
 o o u s g g ğ tt u u o st s
 t (Aynı belge).

¹² BOA, *İrade Husûsî (İ. HUS)* 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A *Bâbüli Evrak Odası (BEO)*, 20 1 2 8 10 s 130 (22 s 18 3) A *Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV)* 112 2 s 130 (1 s 18 3)

¹³ Saib Giray, *Yalova Kaplıcaları Tarihçesi ve Şifalı Suları ile Tedavi* t stanbul 1949, s. 20. Hatta II. A o ğ u g g s ut t s Yalova'da on banyolar s o s t s o g s ou g o t t oo o s o t t g s t s (o ğ *Mimari Miras Yönetimi ve Sürdürülebilir Turizm: Batı Anadolu Tarihi Kaplıcaları Örneği* o to zi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri st t s 2010 s 18 -190).

¹⁴ Arzu T. Terzi, *Hazine-i Hassa Nezareti* u u u A 2000 s 102

¹⁵ tt u u u s s os o-Ekonom o *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik Samsun I* t s s s t Samsun 2013, s. 327.

¹⁶ BOA, *DH. MKT* 380 1312 (31 s 18) A *DH. MKT* 32 1313 (2 ül 1895).

g A o s s u u t u u u t t g t¹⁷
 Ö t u s ğ su o ğ s s to u ğ u
 t u ğ s o t s s t s s g t
 s t¹⁸ g s s s ğ tu g t o o s ğ
 t s ğ o t s u t A u
 u s s t
 st u u¹⁹ u ts u tt
 s g t u s t g s s
 Gerçekte s u t ss A u g t s t
 g t t g s u t
 ğ ğ o t s su u Avrupa'daki
 muadillerine yer verilmesi,²⁰ A t s u t
 o o t sos o t ğ o o o u t u bir konudur ve üzerinde ehemmiyetle
 u u
 ug ğ st g o u o s
 A s ğ o t s s t s o u u tt
 beri *metruk* ve *meçhul* vazi tt ut otoğ u u u u
 t t os o tt o
 o u s su u u u o s g A o s -
 t u o²² t g o
 u u u us s t t *moor* tabir edilen çamura sahiptir. 180
 u g *moor* tipi çamurudur.²³
 A 18 2 t s t s o ğ u t
 tt t g st s u ğ t o s
 o t g s o u ğ u t s u u u
 - t s ğ st t s
 u ğ s o t s t st A t t t
 s s t u s t s

¹⁷ A s A o s u *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, Volume: IV/12, 2017, s. 1048-1054.

¹⁸ BOA, *Dâhiliye Nezareti İdare Evrakı (DH. İD)*, 105-1 2 22 u t 132 (t 1 11)

¹⁹ S. Giray, *age.*, s. 20.

²⁰ BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A *Yıldız Perakende Sıhhiye Nezareti Maruzatı (Y. PRK. SH)* 2 22 1312 (2 Ağustos 18)

²¹ BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A *Y. PRK. SH*, 5/2, 22 1312 (2 Ağustos 18)

otoğ o t t A u s g u u o u g ğ
 faaliy t t (g s *Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğrafçılık 1839-1923*, Yem
 st u 2013 s 32 g , *age.*, s. 271-272).

²² A *Afyonkarahisar Sandıklı Hüdai Kaplıcalarının Hijyenik Koşulları ile Kaplıca Personelinin Bilgi Tutum ve Davranışları* s s s s t s ğ st t s
 Isparta 2006, s. 43.

²³ ust A o ğ u *Türkiye Kaplıcaları ve İçmeleri Kılavuzu* u t ğ A kara 1968, s. 38-39.

sunulabilecekti.²⁴ o t t st g ğ²⁵, 1892
 t t tt ğ t - - t- u u
 s - g t - -
 u o Ağ s A t o ğ u t o s s g
 st g t tt²⁶ st u g st o
 malzemeleriyl g g²⁷ Vakit kaybetmeksizin
 harekete geçen heyet, durumu yerinde inceleyip tedavi ve tecrübe etmek üzere seçilen hastalarla
 t tt otu g st t st
 t t t s g su t t s
 t t t t ğ t ğ t s
 o su u²⁸

1. Mevkii ve Tarihçesi

s ğ emrâz-ı müzminenin teşfiyyesi o st
 t s t u u s s ğ s s
 38 o t s s g ost o u u s ğ
 t u s g o s (s
) o ğ u t ğ t s²⁹ s su
 ğ g u t u u t u g ut t t s o t
 u u s
 t s s t st t o g g tt ğ tt
 u ğ t o usu t st
 t t u s u s
 t l t u u u t g ğ
 t t t yıkanmış, taranıyor ve terlemek üzere insan resimlerini havi
 bi s u u u o s u
 t s t t ğ
 s s ğ os³⁰ o u ğ u o u ğ u
 o t t s t³¹

²⁴ BOA, *İ. HUS* 18 1310 (31 18 2) A *BEO* 8 32 10 1310 (1 s 18 2)
 BOA, *DH. İD*, 105-12 u t 132 (18 u t 1 11)

²⁵ BOA, *DH. MKT*, 2002/84, 24 Safer 1310 (17 Eylül 1892); BOA, *DH. MKT*, 2026/87, 11 Cemaziyelevvel 1310 (1 A 18 2)

²⁶ BOA, *İ. HUS* 18 1310 (31 18 2) A *İ. HUS* 11 1 2 1310 (13 s 18 3)
 BOA, *BEO* 8 32 10 1310 (1 s 18 2) A *DH. MKT*, 2002/84, 24 Safer 1310 (17 Eylül 1892); BOA, *Y. PRK. SH* 2 22 1312 (2 Ağustos 18) g st to u otoğ
 bkz. Ek 5.

²⁷ BOA, *DH. MKT*, 2002/84, 24 Safer 1310 (17 Eylül 1892); BOA, *DH. MKT*, 2026/87, 11 Cemaziyelevvel 1310 (1 A 18 2)

²⁸ BOA, *İ. HUS*, 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A *Y. PRK. SH* 2 22 1312 (2 Ağustos 18)

²⁹ BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A *Y. PRK. SH* 2 22 1312 (2 Ağustos 18)
 s o -8. Günümüzde bir Termal Turizm Merkezi olan Kepekler
 (o ğ) s s o u t usu u s 20 u o ğ s
 içindedir (<http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/TR,90613/saglik-ve-termal-turizm.html>) (Er t
 31.07.2018).

³⁰ 847 (1443-) t s u u ğ os 8 (18 -46) tarihinde emekli edilip Gelibolu'ya
 gönderildi. 860'ta (1456) Karesi valisi olup burada vefat etti (Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî V t ğ*
 t st u l s l o s u *Karesi Meşâhiri*
 t A t ğ os t ğ t s l s l 8-188).

³¹ BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A *Y. PRK. SH* 2 22 1312 (2 Ağustos 18)
 s ğ t t t s t t l s o u ğ u
 t t (s t o u g u u u ğ A os o 10 l) A
 g ğ os t t ğ u ğ t l

As s o o ğ os
 ss st u o st g t so s
 s o u o o uğu st oğu o uğu
 s st o u t
 u g su u t veya
 ğ t g s so u u tutu ğ
 s ğ o g t t g
 sos o uğu t ğ A o u u o -
 yirmi gün sonra kurulup bir hafta devam eden *Koşu Panayırı* 18 so u
 t u u u tu u t t so s s s s t
 t³²

k urumu Bal ıklar

ut u u u t so t
 otoğ su t o u g s 10 t u t
 u u gu o tt u tt u
 t s s ğ su t oğ t t
 uttu ost o u t s t u u u o u
 bir vaziyetteydi. Bugün ayakta olmayan ilk hamam, ikincisind u t
 3 t t u ğ s
 s t u u u t s s o
 u u s otu u s oğu u
 so u o tu u u s su o u
 u u u u t t u su s s g u u u u
 t s t t u t o s st t
 ğ t s u s³³ ğ t u
 t so g t u
 t u t t s o u t t 3
 t u u uğu u t 8 u 11 t
 g 3 t 3 s ğ ğ u u u
 s u 3 t u u uğu 1 t s ğ 0
 ğ t uttu u u
 g t o usu t 2 s ğ 45 cm g ğ
 u u t s u s ğ 8 t 80
 u s 33 t t s 1 t u
 s t t u t s
 t ğ o t 1 t s ğ 1 t g ğ tt
 u t 30 u u uğu 1 t g ğ t
 ğ g u t
 so t 0 s ğ 3 t 10 2 t
 o u t s ğ t sus u
 u u t u s ğ u s

o s g u s g os st t s ğ u u so t
 ederim.
³² g s t s u u su u u g
 18 0 t ut t t (A *İ. HUS* 11 1 2 1310 1 s 18 3 A
 Y. PRK. SH 2 22 1312 2 Ağustos 18) A ut 1 0-1 8 t s s t t
 s t (u *DİA* t 21 st u 2000 s 2 -281) u u u
³³ u t t u s 2 t s s 12 s 18 t g s o
 t (s u s (2 t-12 Nisan 1855)”, *Atatürk Üniversitesi Güzel*
Sanatlar Enstitüsü Dergisi 1 s 3-118 t *Tezâkir 1-12* su
 u u u A 1 1 s 33-36).

t t t u u s t g otu u
so u ğ uu t g
otu u s u g s su ğ
t o u o s g t u u s ğ s t soğu
su sus u t uu uu t 2 80
derinliğ u su uu s ğ o uğu oğ u 34
g t u su u t soğu su s
g s su ğ uu uğu s 35 u o
u g su t s s t ğ
uu g su 80 t
so s s u s t t g t u
s t ğ soğu su s ğ su t t o u u
su u ğ u t uu ou u ğ
o ğ s t u su t g 2
t t o s u s su ğ o uğu u
g st t t s s ğ o 2-2,5 metre
der ğ 3 - 0 s ğ t uttu u st
oğu t t uu s u tutu o o 36
u u t s u u o u
t t s t tt 37 Bursa Kültür ve Tabiat
ou uuuu 2 1 0 t 13 2 s s
28 3 338 s st *korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı*
nitelikleri t ğ g s ts l 2 t g t s o usu
g s s s g o s t t
uu l A l 2 o st ğ u gu
o uğu l 0 u sto s o o s u s t
t ou uu u g s A g ğ
g t ğ g o l t o u
g t u o u t s
t u s s uu t u
t t t uttu o usu u g ğ
s t t t u s t ğ o ts o uğu g
sto s g t 200
sto s o u u s so o s 38 s
t A u gu g g ğ t s
s g ğ t t s
t s t o otoğ t t o u g
uuu su u s t o u u t t s t l

³⁴ BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A Y. PRK. SH 2 22 1312 (2 Ağustos 18)

Bahs g soğu su s so sto s o t g ut ğ l

³⁵ s t ou g uu ğ A os o 10 l

³⁶ BOA, Y. PRK. SH 2 22 1312 (2 Ağustos 18)

³⁷ 31 Ağustos l 0 t o g o o t o s g ou u ss tuğ

u t so u t t ğ t s g s st o uu u tu

s st s to o u u st s t g o t

u u t t g ou s s l 2 t o g g

tt u o o t g s st so u

t o t t u o u u u u t

o o u tu (s t ou g uu ğ A Dosya No:

10.16.5).

³⁸ Bkz. Ek 11.

2010 t sto s o tt ğ bildirdi. Bunun üzerine kurul, sto s o u o s u gu o t t t ğ g incelemeleri yapmak üzere teknik personelini görevlendirdi. 20 Haziran 2011 tarihli rapora göre u t o t o o ğ u s sto s o s s g t t u o u u t o u o s o s u gu g o u u gu o sto ğ g 39 A s o usu sto s o u u t t s s emli bir s t t t

o o ra ya Co ra ll kl r

t t s g o A o u s o s ut o t t s g hav g t s g s s s u u u ğ u g s o u u t t s t o g o s t g t u ss s s ğ o u hummâ-yi merzagıyye t u s st g t u s t g u t A Anadolu'nun birçok yerinde görülen illet-i efrenciyye g g t 40

3. Kimyasal Özellikleri

a uları

s su sodyum klorür ve bikarbonatlı su t ğ o u s ğ dereceydi.⁴¹ t ğ ğ s t t t s t g su s t t t t t g 2 s t 00 000 t su t t tu u s t o u u su tt t ğ u to tu u u u u t u u s to tu o u u tu uso ğ o t ğ t u u u t so s ğ g A ğ g i gelerek su u s ğ g u s hâımız-ı karbon (karbonik asit) ve müvellidü'l-humûza (o s) ot g u u u s o usu g st t s A t t s g t ğ ğ t t s t s u A u g u o u ğ u usu u u g s su terkinbine ve tesirine A u

³⁹ s t o u g u u u ğ A os o 10 1 g vaziyeti için bkz. Ek 13-14.

⁴⁰ BOA, İ. HUS 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A Y. PRK. SH, 5/2, 22 Safe 1312 (2 Ağustos 18)

⁴¹ BOA, İ. HUS 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A Y. PRK. SH 2 22 1312 (2 Ağustos 18)

s su 201 t st u ts o o o too A Balneo o o tu g t Bakteriyojik Su Analiz Raporu'na göre kaynak suyu Tuzlu (sodyum klorür) bromür ve florürlü ve silisyumlu özel balneolojik su t ğ t t u g o o s sodyum klorür ve bikarbonatlı su t ğ u t su u s ğ o t (st u sts ts o o o too A t s o o ğ t g t o u o 201 st bul, 30 Haziran 2015). Raporu lütfeden, t s t g t

Bourbon Laney ve Bourbon-l'archambault, Bourboul Karlsbad⁴² ve Saint Nectaire su
ğ s su s ğ t o g st t ⁴³

Tablo 1

Terkîbât-	
1 000	u u u u u ğ u - u t
Sânî fahmiyyet kils	0,27400
Sânî fahmiyyet sod	0,53063
Sânî fahmiyyet magnezi	0,00754
Klor sodyum	1,24649
- -i hadîd	0,00165
Alumin	0,00370
Silis	0,04760
Mecmua	2,11161
- o	cüz'î
- os o	cüz'î
Manganez	cüz'î
Litin	cüz'î
Arsenik	cüz'î

Çamurları

u t o t t o u
o u t ğ t s ğ tt
u t t t u ğ
ğ u u u u g t t u u
s 3 s u 3 s u tt u A u
benzerleri ise Albano ve Barbotan idi u su g st
u t s ğ 3 0 s u s s

⁴² u tarih boyunca pek çok ünlü siyasi, asker ve s t t t o g s u u
At t g 1 18 ust At t t tt (o Kralın Banyosu
Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 201 s 1) A t Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp
Usulü, (İ. DÜİT), 130 20 1330 (Ağustos 1 12) A BEO, 4533/339908, 2 Zilhicce 1336 (8 Eylül
1918); BOA, İ. HUS, 48/115, 12 Safer 1314 (23 Temmuz 1896).

⁴³ BOA, İ. HUS 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A Y. PRK. SH 2 22 1312 (2 Ağustos 1894).

⁴⁴ BOA, İ. HUS 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A Y. PRK. SH 2 22 1312 (2 Ağustos 18)
201 t o o t o o o g t
s u bataklık tipi termal kaynak sedimentleri tipinde ve jeolojik genetik
grup olarak Eu-peloidler (Yumuşak Kayaçlar) içinde yer alan krenojen peloid sınıfına uyduğu t s t t
(st u s t s t s o o o to o A o o
ğ t o u o 201 st u 30 0 201) o o o su
ğ t g o t (Türkiye'de Bazı Peloidlerin Fiziko-Kimyasal ve
Mineralojik Özellikleri s s s st u s t s ğ st t s
st u 2013 s 11)

Tablo 2

Çamuru sla an ad n uyu ıkanı	r k lunduk an onra Çamurun rk
Silis	56,30
- ahyer-i hadîd	8,13
Alumin	13,80
Kils	2,51
Magnezi	cüz'î
Mevâdd- u -i nebâtiyye ve hayvâniyye	11,00
(Ara Toplam)	91,74 gram
Zâyiât	8,26
(Genel Toplam)	100,00 gram
- o	cüz'î
Fosforiyet	cüz'î
Amonyak	cüz'î
Sodyum	cüz'î
Potasyum	cüz'î
Arsenik	cüz'î

as a ro l ı aydaları

ut A t g st s t
t 20 s ğ g o t g g
ts o st ou t t g g o to
st u u u g t t st u t
t so u gu ğ t t t tt u g t st si
o to 3 o ğ s t soğu t s o
o t s⁴⁵ st ğ t s so u st s g tt ğ
u s g s g i. Burada 28 Eylül 1884
tarihine kadar günde bir kez 20-2
tt ss tt ğ o t ğ g t t st s o
oĝ u t ğ s t tt -
Vâlâ- s s st s o
o t s g st s o t ğ o s o ğ
st t u utu t soğu s u u o t
ğ t ss s ğ o tu st 30-35 defa banyo kürü
buldu ve sindirim s st 28 o - -
s g ğ u u s t t soğu t t st ğ t
st o t s t t 23 ndaki
Mekdeb- - t s ğ u s
s utu t soğu t s o o t s st ğ
st t s so o t ğ ndan kurtuldu. Tercümân-
Hakikat Gazetesi ser mürettibi Abdullah Efendi ise iki sene evvel frengiye⁴⁶ t
s o t ğ s s u u 2 -2
Mustafa bin Osman, birkaç senedir kronik eklem ro t s st s su
g u u t -i Fünûn- - o s
t s u - s s u u s g t o

⁴⁵ Resye-i mafsalıyye-i kesîre-i müzmine (t oĝ u Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lâgat A t
A l s 888)

⁴⁶ Dâ'ü'l-efrenc (Ekrem Kadri Unat vd., Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü u u u A
2004, s. 234).

s s ts ğ s t o t
t s g t o so
g t u u u u u -i Hümâyûn'dan Abdullah
Tahir ise yedi seneden beri u u u t g ss
g t t g s ğ ğ
g ts o s g o u u t A s
o uoğ u o o t s u g ğ s⁴⁷ t
- t o t ğ t s o
tt ts ğ
u s st s g g ğ 20
t - - s t s A
o u uğu t t s g st
g t s s ğ s u t⁴⁸ g g s
s t s t o u As 23
ust ust so t s t ğ s⁴⁹ için otuz kez banyoya girmesine
ğ g As 20 o o
ğ s t s o⁵⁰
gu t t s u gu t
s o t s⁵¹ kronik
g s t ğ s g st o g ğ o t o u u A s
ğ u u u s st g s t t
st s o uğu g to u o s su u
s ğ 30 0 s 20- s ğ t u
o u s g tt s uttu ikle günde bir banyo
olmak üzere 20-25 banyo yeterli gelmekteydi. Ancak bazen duruma göre iki ya da her iki günde
o s u gu o u usus t st s
st ğ g usus o to u t t s⁵²

5. Öneriler

u u t s t u
s s g t ğ g g ğ o u g
t tt u g o u u t st
fâide-i azîmesi o o usu s t
s ğ o u u gu g t s t o u su u
t o uğu u s t s o u u
u - s t ğ -erkekli

⁴⁷ *Elem-i beyn-el-adlâ'i* (E.K. Unat, *age.*, s. 26).

⁴⁸ *Elem-i a'sabî* (E.K. Unat, *age.*, s. 26).

⁴⁹ *Elem-i verekî* (E.K. Unat, *age.*, s. 26).

⁵⁰ BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3)

⁵¹ *Resye-i adale* (E.K. Unat, *age.*, s. 305).

⁵² BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A Y. PRK. SH 2 22 1312 (2 Ağustos 18)

t s t u usus s o s st u t s
o o o to o A o g t g
s u gu t o u u s su t
inflatuar romatizm o u ğ u u o u g o t s s s g
g to o st so s s tutu u o to t
so s g o o to so u u t s t (st u s t s
t s o o o to o A o o ğ o u
o 201) u u s o st o o st
t s t A s ğ ğ o u g g s o
u ğ t t (st u s t s t s o o o to oji Anabilim
o o ğ o u o 201)

birkaç oda ve su t s t o t ou o u u u
 so t t ğ o t s u u A st
 s g st u s o u u n
 st t o o s o s g t t s
 t o u ğ u g st t s s su u
 t u st t s ğ
 A o s s s ğ o u
 u gu o ğ t o o s o s
 o t g o s t g t s o
 hastalar için yeme- t g t o o u u g su u
 st o t g g s t
 g t o ğ u t s t u u t st t
 o t s ğ t t o
 t t g g g o u u otu u u u s
 g t u g t st
 o t u u o o u
 kiralayac t t s o usu t s s s
 su o su st s t u t s t ğ s s
 o t s t su t s s
 o t s
 s g t ğ s s u g t st u u u ğ u
 o to u o u t so s o u
 t g u gu t o to t t u st ğ s
 t g u gu t o t s t t t t s o to
 s st o ğ st g t u u
 u t t t t
 u s s ğ usus s t s s o g u su g
 t s s ut u o u so t u u
 u t s tt g t A u
 u - t s t o ğ u st
 t u gu ğ u s o s s st t t s s
 üzere Ticar t ost s t - u
 u g t s t s ost o u g u t
 o ğ u u ğ u s s u st s otu s o o u
 o s t u gu ğ u s st hat seyahat edebilecekleri
 o s t ⁵³

r ml r n onu su Kalması

Heyet- su u ğ u o s- s s t
 st ut u g yolun da
 o o u o u ğ u u s t
 o s g su s s ğ
 s su u u u g t t

⁵³ BOA, İ. HUS 11 1 2 1310 (1 s 18 3) A Y. PRK. SH 2 22 1312 (2 Ağustos 18)

t ss o s t s u gu g
s o t s s t o u ğ u u t s t
s t s o t o u g s
t g o u o s s u
etmekle vazifeli olan Ticaret ve Nâfia Nezaretine havale edildi.⁵⁴ Bunun üzerine harekete geçen
t o u t g s t-i fenniyeye memur Emin Efendi'yi
t tt ğ t s s g t ğ ⁵⁵ ve *ahvâl-i mevkiyeye tamamıyla vâkıf*
o to g s t ⁵⁶ Her
s g s t ⁵⁷
u t A s t t s
u s u s g ğ o ğ g o
ğ l l l t g t u
s t u ğ t u g t
s o ğ g s usu g t ğ t ss oğ
s s o s ğ ğ t t t t
t s ğ u s g s ğ tu ak
o o s ğ t ⁵⁸ Bu sebepleri öne sürerek evkâf- s ⁵⁹ Maarif
s s s t s t s s
s t ğ s o u ustafa Remzi ve
s s *İhca Hamamı* t u u o u ğ u u
u u o t o u t
g t o o t st u s
s t t t 2 000 u u
o ğ g t s t 20 s g
o u u t tt u u g g st
t s t ğ s so u u oğ
u g t ğ t s u u o u ğ u
somut veri o tu u u t s u u o g t s u t t
o u ğ u g st *mezkûr kaplıcanın evkâf-ı metruke ve*
münderiseden olduğu ifade ve beyan edilerek.⁶⁰ s t
o t o u t - t - t
u - s s s tutu s g
ğ t s ğ s t s - Hümâyûn Nezaretince
s u gu o ğ t ⁶¹
u t t t g t g u t t s
o to ğ g g l 2 s
konaklanab t s s ut ğ st s t s
o u g s s s t s t t

⁵⁴ BOA, *BEO* 20 1 2 8 10 s 130 (22 s 18 3) A *MV*, 74/112, 2 s 130 (1 s 18 3)
BOA, *İ. HUS* 11 1 2 1310 (1 s 18 3)

⁵⁵ BOA, *BEO*, 225/16844, 7 Zilhicce 1310 (22 Haziran 1893).

⁵⁶ BOA, *BEO*, 235/17587, 21 Zilhicce 1310 (6 Temmuz 1893).

⁵⁷ BOA, *BEO*, 244/18297, 8 Muharrem 1311 (22 Temmuz 1893); BOA, *BEO* 21 31 32 2 1311 (30 s 1894).

⁵⁸ BOA, *DH. İD*, 105-1 2 22 u t 132 t l 11

⁵⁹ Evkâf- s o u ğ s s g o t
o t o g s o u ss s ut o t (A t
Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi* u u u A
1988, s. 219-221) g u gu s s - s t t
g t s s s (t *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf*
Müessesesi t A l s 2 -296).

⁶⁰ BOA, *DH. İD*, 105-1 2 1 s 132 (28 s 1 11) s

⁶¹ BOA, *BEO*, 3939/295390, 25 Ramazan 1329 (19 Eylül 1911).

o s t g t t s ğ s
u su t t ⁶² l t g ğ 200
t ot u u u o u uttu u
u o t t
uu A o t g osu usu u t u t t o u ⁶³ Bu
s g t t Zira 1985 senesinde Maden Tetkik Arama
st t s g t ğ s o g t s s
t s s s ⁶⁴ l t s o u o u o ğ u g u u
ve tesisler son derece ilkel bir vaziyetteydi.⁶⁵ su t st
o g s t l t s s st u g st
o o t t A o t t st g bir
o to o to o s t s ğ st ğ
o to u u u ğ o t o u u ⁶⁶ l g ğ s
s o u o u o ğ sakinlerinden vergi mükellefi
o t s o t ğ t u o
t s s t t
22 u t l t u s t s s t s u gu o ğ
t u u sto s o u u o u o u ğ u t ğ
s u s t o u g u u u
t t o u ğ g A s t t u o
u t 22 l t t t o s
s s s o ğ A t t
s ğ ğ l 200 t s
s 2012 t t st t t
ğ rilebilmesi için bölgenin arkeolojik sit potansiyelinin belirlenmesine karar verildi.
s s t 20 18 t 2 s ⁶⁷ t
t g u u tu st ğ st ot s o ğ e edildi. Bursa
t o u g u u u 20 2013 t 2101 o u
l g 8 s s s en, H20d18b pafta, 242 parselde
uu s t s u t s s
o ğ A o o u u u l u 2013 t
218 o u t ğ 2 s s t s

⁶² Şifalı Su Kullanmak İlmî Balneoloji ve Şifalı Kaynaklarımız u u t t s st u l 2 s
207-208.

⁶³ Salih Özbey, Şifalı Sularımız Kaplıca ve İçmeler Rehberi ğ t s A l s l 0-191.

⁶⁴ Gürkan Öktü, Balıkesir-Susurluk Kepekler Kaplıcası Koruma Alanları İncelemesi, MTA, Enerji ve Hammadde
t A s ğ A l 8 s 3- su s s ğ
su o s o usu t ğ s o o -kimyasal her
t o u s o ğ u 3 o u t o u s g t u s t
o u s ğ A s g ğ o o t t s s
bkz. Ek 10.

⁶⁵ s t o u g u u u ğ A os o 10 l

⁶⁶ g s -Susu u s o o o ğ s A
s u III. Ulusal Balneoloji Kongresi 5 Mayıs 1995 s st u
1997, s. 209-210.

⁶⁷ u t t s o usu s t t s s ot s u o tt o
t u u u t u u u u t (s t o u g
u u u ğ A os o 10 l)

o ğ 68 g t ğ g t s s
t t t

Sonuç

s s so t t ğ
t t u u u ğ u t s u
s g o s s u st u t o
g s s s g t s u t A g
t so g tt - u
o s t tutu o u o s u u t
u u s g s s o u t
o t u t A g t
g st t A u s
u t s u t A s o usu u
u u ğ u u s ğ ğ o t s g t ğ
t u t ğ u t A
s t t -g t s s o u t u s s ğ t u
sa so s s s ğ u gu s
o usu o t u gu u s o s
s t ut u u u s o ğ s to og s
s t s g g ğ s t o t o u u

Kaynakça**r B l l r****Ba akanlık smanlı r B**

Bâbiâli Evrak Odası (BEO) 8 32 10 1310 (1 s 18 2) 20 1 2 8 10
s 130 (22 s 18 3) 22 1 8 1310 (22 18 3) 23 1 8
21 Zilhicce 1310 (6 Temmuz 1893); 244/18297, 8 Muharrem 1311 (22 Temmuz 1893);
21 31 32 2 1311 (30 s 18) 3 3 2 3 0 2 132 (1
1911).

Dâhiliye Nezareti İdare Evrakı (DH. İD), 105-1/25, 1 Recep 1329 (28 Haziran 1911).

Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemi (DH. MKT) 380 1312 (31 s 18)
32 1313 (2 18) 81 1 1312 (2 1 03)
2002/84, 2 1310 (1 18 2) 202 8 11 1310 (1 A
1892); 2605/85, 18 Cemaziyelevvel 1322 (31 Temmuz 1304).

İrade Husûsî (İ. HUS) 18 1310 (31 18 2) 11 1 2 1310 (1
s 18 3)

Meclis-i Vâlâ (MVL), 1042 1 1 128 (1 Ağustos 18)

Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV) 112 2 s 130 (1 s 18 3)

Yıldız Perakende Sihhiye Nezareti Maruzatı (Y. PRK. SH) 2 22 1312 (2 Ağustos
1894).

68 s t o u g u u u ğ A os o 10 1

Balık s r K l r arlıklarını Koruma B l Kurulu d r l r

Dosya no: 10.16.5.

Kaynak Es r l r n l m l r

Akgündüz, Ahmet, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Türk Tarih
u u u A l 88

A s A o s u *Journal of Social and
Humanities Sciences Research*, Volume: IV/12, 2017, s. 1047-1060.

A A *Haremın Padişahı Valide Sultan Harem'de Hayat ve Teşkilat*
st u 2017.

A oğ u ust *Türkiye Kaplıcaları ve İçmeleri Kılavuzu* u t ğ
A l 8

t *Tezâkir 1-12* su u u u A
1991.

oğ u t *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* A t A l
u *DİA* t 21 st u 2000 s 2 -81.

Engin, Vahdettin, *Bir Devrin Sultanı II. Abdülhamid* t st u 201

Giray, Saib, *Yalova Kaplıcaları Tarihçesi ve Şifalı Suları ile Tedavi* t st u
1949.

st u s t s t s o o o to o A
o o ğ o u o 201 o 201 st u 201

Karagülle, M. Z., "Türkiye ve Avrupa'da o o o to o ğ t
III. Ulusal Balneoloji Kongresi 5 Mayıs 1995 s st u
1997, s. 86-88.

g s - usu u s o o o
ğ s A s u *III. Ulusal Balneoloji Kongresi*
5 Mayıs 1995 s st u l s l 1-212.

Karagülle, Z. M.- oğ *Kaplıca Tıbbı ve Türkiye Kaplıcaları Rehberi* o t
st u 2002

s *DİA*, Cilt: 24, s. 351-53.

u u u tt s s os o-Ekonomik
o t s s *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik*
Samsun I, Canik Belediyesi Kültür Y su 2013 s 323-338.

Mehmed Süreyya: *Sicill-i Osmanî V* u A t ğ
t st u l

Unat, Ekrem Kadri vd., *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü* u u u
Ankara 2004.

Öktü, Gürkan, *Balıkesir-Susurluk Kepekler Kaplıcası Koruma Alanları İncelemesi*, MTA,
t A s ğ A l 8

oğ *Mimari Miras Yönetimi ve Sürdürülebilir Turizm: Batı Anadolu Tarihi*
Kaplıcaları Örneği, o to o u s t s
st t s 2010

- g Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları ğ
A 1
- Özay, Pelin, *Türkiye'de Bazı Peloidlerin Fiziko-Kimyasal ve Mineralojik Özellikleri,* s s s st u st s ğ st t s
st u 2013
- Özbey, Salih, *Şifalı Sularımız Kaplıca ve İçmeler Rehberi* ğ t s A 1
- Özcan, Besim, "Bursa Depremleri (2 Mart-12 Nisan 1855)", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* 1 s 3-118.
- Özendes, Engin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğrafçılık 1839-1923* st u
2013.
- u t s I. Türk Tıp Tarihi Kongresi 17-
19 Şubat 1988 Kongreye Sunulan Bildiriler u u u A 1 2
s. 271-276.
- Öztürk, Nazif, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi* t
A 1
- Şifalı Su Kullanmak İlimi Balneoloji ve Şifalı Kaynaklarımız, Cumhuriyet*
t s st u 1 2
ss *DİA* t 1 st u 1 8 s 31 -321.
- Terzi, Arzu T., *Hazine-i Hassa Nezareti* u u u A 2000
- Terzi, Arzu, *Bezmiâlem Valide Sultan* st u 2018
- A *Afyonkarahisar Sandıklı Hüdaî Kaplıcalarının Hijyenik Koşulları ile Kaplıca*
Personelinin Bilgi Tutum ve Davranışları s s s
Süleyman Demirel st s ğ st t s s t 200
- u ğ s At t A At t
s t *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu*
Dergisi, 201 s 1 -80.
- u s *Karesi Meşâhiri* t A t
ğ os t ğ t s 1
u - t t u t A ğ ğ ğ t
t o u *Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi,* Sultanbeyli Belediyesi Kültür
st u 2012 s 123-146.

Gazete

Servet-i Fünûn, Numara: 895, 5 Haziran 1324 (18 Haziran 1908), s. 93-96.

n rn Kayna ı

<http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/TR,90613/saglik-ve-termal-tu> t (t
31.07.2018).

Ekler:

Ek 1 K mya r a E nd l r n amamları lk uay n l r
(st u s t s s t s 90427/2)

Ek K kl r Ç l an arası
(st u s t s s t s 90427/8)

Ek ra a l l n as aların amama rm l r
(st u s t s s t s 90427/4)

Ek ra a l l n as aların Çamurlara rm l r
(st u s t s tesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, nr. 90427/5)

Ek 5 Hamam ve Çamurlara Giden Hastalar

(st u sts s t s 90427/1)

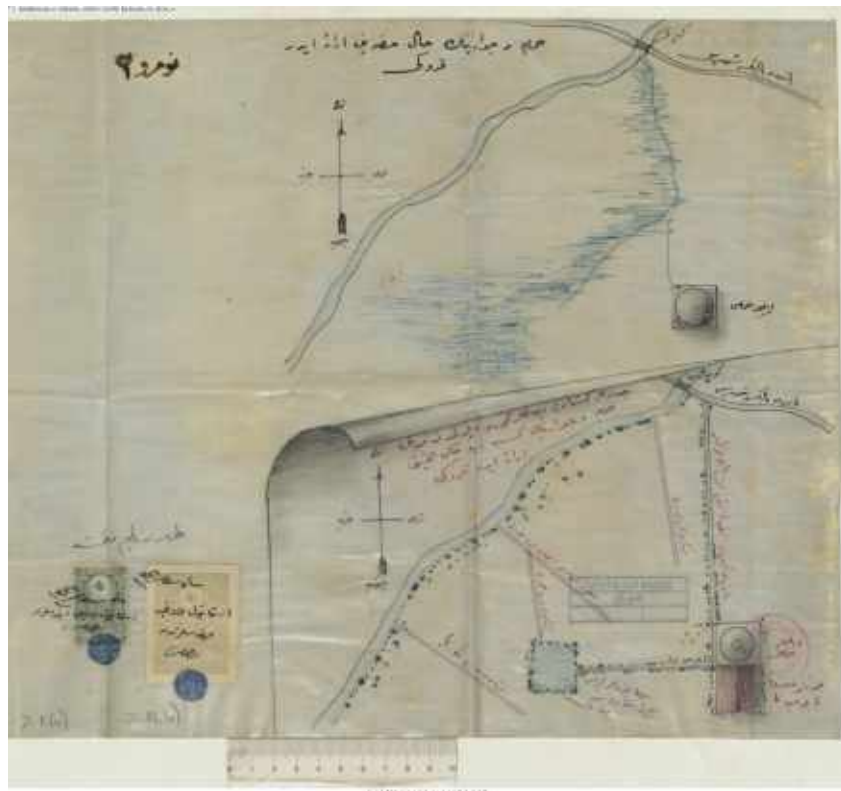

Ek asaların Ç l n amamların ak an an arası

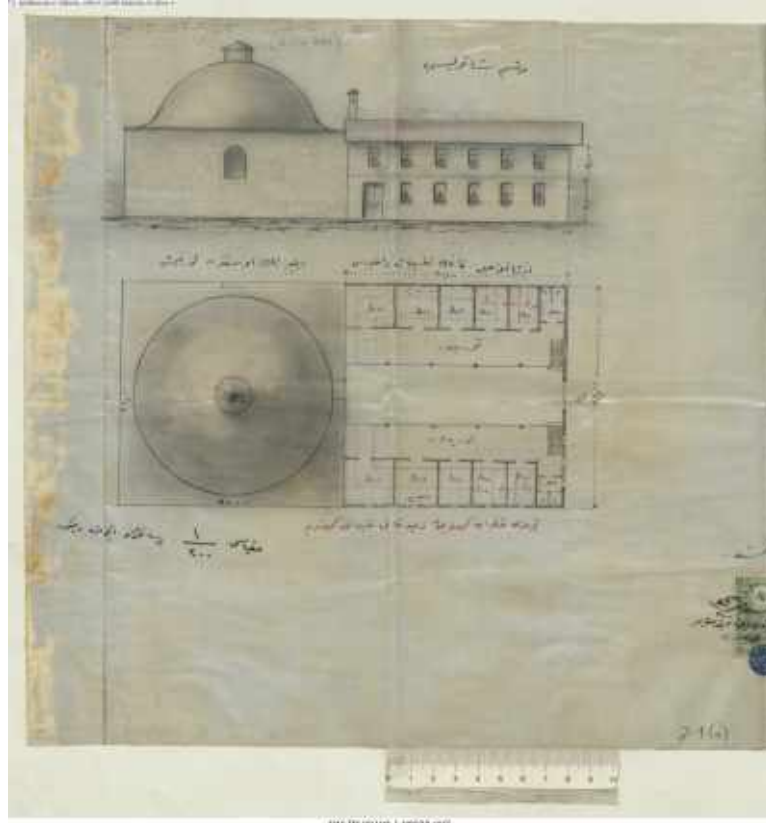
(st u sts s t s 90427/3)

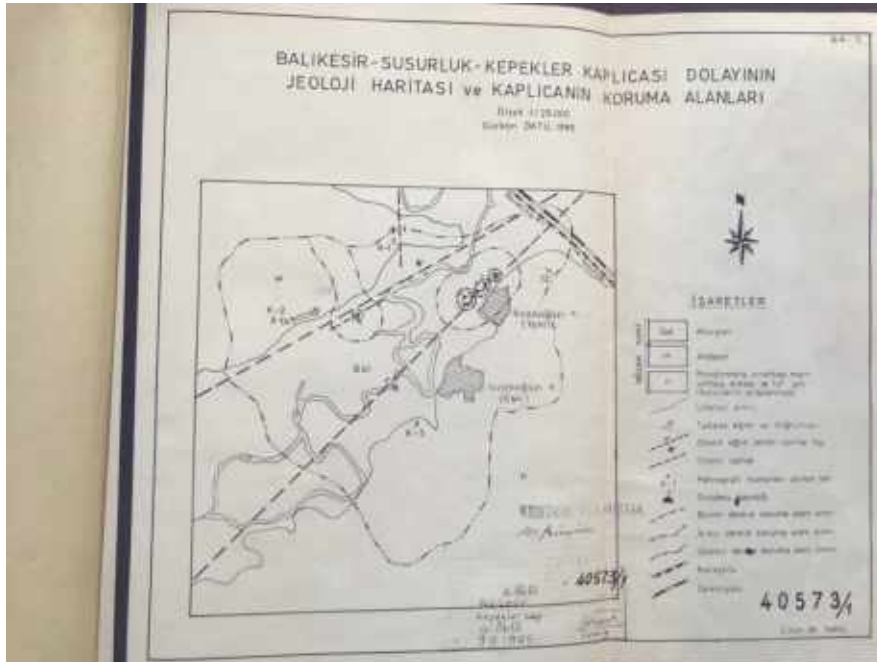
Ek K l r Ç l h ası a al s n s r r Krok 1
(A 10 1-25)

Ek K l r Ç l h ası a al s n s r r Krok
(A 10 1-25)

Ek 1 n a Ed lm s n l n amamın lanı
(A 10 1-25)

Ek 1 K kl rKa lı ası C arının olo ar ası Koruma lanları
(MTA Raporu 1985)

Ek 11 s orasyon n s amamın ı arıdan r n m
(s t ou g u u u ğ A , 2005)

Ek 12 s orasyon n s amamın r d n r n m
(s t ou g u u u ğ A , 2005)

Ek 1 s orasyon onrası amamın ı arıdan r n m (13 Ağustos 2018)

Ek 14 s orasyon onrası amamın r d n r n m (13 Ağustos 2018)

Ek 15 Çamur Banyoları Kadınlar Kısım (13 Ağustos 2018)